

Abraham Guillén és a városi gerilla-hadviselés

DOI 10.17047/HADTUD.2019.29.3.3

„Napjainkban a forradalmi háború epicentrumainak a nagy városi zónáknak kell lenniük...” – írta az 1960-as évek közepén Abraham Guillén, a városi gerilla-hadviselés egyik első teoretikusa. A második világháború után Latin-Amerikában a nagyvárosi régiók váltak a gerilla-hadviselés színterévé, ezekben a politikai, gazdasági és katonai központokban összpontosult ugyanis a lakosság 70–80 százaléka. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÜNKP-18-4-NKE-13 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült tanulmány Guillén a városi gerilla hadviselés stratégiájáról írt műveit mutatja be.

A modern nagyvárosokban vívott gerillaharcok és az azokat leíró és elemző teóriák a 19. század első felében jelentek meg az egyetemes katonai gondolkodásban. Bár a Blanqui és követői nevéhez köthető felkelések elbuktak,¹ a Marx, Engels és Lenin elvei² szerint vívott urbánus térben zajló irreguláris harcok sikerrel zárultak. A 20. század második felében Latin-Amerika néhány államában (Brazília, Uruguay), az azokat jellemző sajátos társadalmi és földrajzi viszonyok, a Che Guevara-féle „foco”-elv és a parasztgerilla mozgalmak kudarcá³ miatt ismét megjelentek az irreguláris küzdelmek az egyre nagyobb kiterjedésű és lakosságú metropoliszokban. Laqueur szerint a városi irreguláris harcoknak, az itt alkalmazott módszereknek megvoltak a hagyományai a szubkontinensen: ehhez járul hozzá az a tény is, hogy a vidéki területeken a gerillák idegenként voltak jelen, ezért nem számíthattak az ott élők támogatására.

Az 1960-as, 1970-es években a latin-amerikai városi gerillák a korábbi vidéki harcok kudarcai, a társadalmi és demográfiai tényezők miatt a nagyvárosokban vívtak harcot ellenségeik, az általuk elnyomónak tartott helyi politikai és gazdasági elit, valamint az Amerikai Egyesült Államok érdekeltségei ellen.⁴ E harcok stratégiájának egyik első, bár kevésbé ismert teoretikusa⁵ volt a spanyol származású Abraham Guillén.

1 Forgács 2019

2 Forgács 2018

3 Townshend 1992, 262.

4 Laqueur 2009, 343–344.

5 Laqueur 2009, 344.

Spanyol forradalmár Latin-Amerikában

Abraham Guillén 1913. március 13-án született parasztszaládban, a spanyolországi Guadalajarában. Részt vett a spanyol polgárháborúban: a köztársaságiak oldalán harcolva a madridi utcai harcok nagy hatást gyakoroltak a később kialakuló, a városi gerillaharcot összefoglaló nézeteire. Az összecsapások során szerzett érdemei miatt politikai biztos lett a 14. hadosztálynál, majd később a 4. hadtest törzsében.⁶ A polgárháború végén Guillén a nacionalisták fogságába esett, akit először halálra, végül 10 éves börtönbüntetésre ítélték.

1945-ben, sikeres szökése után Franciaországban élt három évet, majd 1948-ban Argentínába emigrált.⁷ Az 1950-es években szerkesztőként, újságíróként és gazdasági tanácsadóként dolgozott, de az Argentína északnyugati részén tevékenykedő gerillákkal való kapcsolatai miatt 1961-ben három hónapra bebörtönözték.

1962-ben Guillén politikai menedékjogot kért Uruguayban. Montevideóban kapcsolatba lépett az ottani forradalmárokkal, akik – hasonlóan Castro kubai harcaihoz – vidéki gerillaháborúval tervezték a hatalom megragadását, azonban az argentin földrajzi viszonyok között a vidéki felkelés kevés sikerrel kecsegtetett. Guillén számára ekkor vált egyértelművé, hogy bizonyos körülmények között a modern nagyvárosok előnyösebb terepet jelentenek a gerillák számára, mint a vidék.⁸

A városi gerilla stratégiája című művének első kiadása 1966-ban jelent meg, melyet számos átdolgozás követett. Ez az írása – Carlos Marighella 1969-ben megjelenő, *A városi gerilla kis kézikönyve* című művével⁹ együtt – a modern nagyvárosokban vívott forradalmi harc sikerességét hirdette, szemben Ernesto Che Guevarának és követőinek a vidéki harcokat preferáló elveivel.

Művei nagy hatás gyakoroltak a Tupamaros Nemzeti Felszabadítási Mozgalomra, mely szervezett városi gerillaharcot folytatott Uruguayban. Tagjai mentorként tekintettek Guillénre, aki emiatt Montevideóban a hatóságok állandó ellenőrzése alatt állt. Juan Peron harmadik elnöksége idején (1973–1974) visszatért Argentínába, majd Peruban élt. Franco halála után visszatért szülőhazájába, ahol 1993-as haláláig folyamatosan publikált és tanított.

Guillén és Che mindketten kontinentális forradalmat hirdettek, de azt különböző módon képzelték el. Az előbbi hangoztatta a latin-amerikai népek egységét. Közös célként az Amerikai Egyesült Államoktól való gazdasági függetlenedést tűzte ki, nem pedig a szocializmus elérését, míg az utóbbi számára a fegyveres szocialista forradalom jelentette az egyetlen utat.¹⁰

Guillén a két szembenálló osztály helyett (elnyomók és elnyomottak) ötöt azonosított: proletárok, parasztság, középosztály, nagypolgárság, és földbirtokosok. Elmélete szerint az első három küzd az utolsó kettő ellen, akiket az amerikai

6 Hodges 1973, 3–4.

7 Hodges i. m. 5.

8 Hodges i. m. 6–7.

9 Forgács 2012

10 Hodges i. m. 22–23.

imperializmus támogat.¹¹ Azt állította, hogy a gyárak megszerzése, a munkanélküliek demonstrációi, egy népszerűtlen miniszter elbocsátásának követelése és dolgozói/hallgatói sztrájkok nagyobb forradalmi jelentőséggel bírnak, mint egy forradalmi foco-t előkészíteni és bevonulni a hegyekbe.

Az 1970-es évekig írásait két korszakra lehet osztani: az elsőben (1952–1964) az USA imperializmusának és az oligarchák Latin-Amerikára gyakorolt hatásainak politikai és gazdasági elemzését végezte el, és ezekkel indokolta egy második latin-amerikai függetlenségi háború kirobbantásának szükségességét. 1964-től katonai természetű írásokat jelentetett meg.

Az Abraham Guillén forradalmi írásait angolul közlő, 1973-ban megjelent kötet szövegeit Donald C. Hodges válogatta, és írt a bevezető tanulmányt ezek elé, melyben Guillén életét, a latin-amerikai forradalmi mozgalmakra gyakorolt hatását, elveit és az anarcho-marxizmust mutatta be. E kötet harmadik részének két fejezete tartalmazza a spanyol teoretikusnak a városi gerilla stratégiájáról vallott nézeteit.

A városi gerilla stratégiája – a forradalmi stratégia problémái

Donald C. Hodges *Mit lehet tenni? (A városi gerilla stratégiája)* fejezetcím alatt közölte Guillén két írását a városi gerilla-hadviselésről. A fejezetcím érdekes átírata Lenin *Mi a teendő?*¹² című művének, mintegy rámutatva arra a tényre, hogy a latin-amerikai társadalmi, gazdasági és politikai viszonyok eltérnek az európaiaktól, ezért más módszerekre van szükség a hatalom megszerzéséhez.

Az első alfejezet *A forradalmi stratégia problémái* címet viseli, melyben Guillén hét pontban foglalta össze nézeteit. A *Forradalmi stratégia és imperializmus* című részben a spanyol forradalmár az egész latin-amerikai kontinenst magába foglaló forradalom kirobbanásához, az itt élő nemzetek multinacionalista szervezeteinek létrehozását javasolta. A nemzeteket elnyomó hadseregek, az azokat irányító katonai diktatúrák és az Amerikai Egyesült Államok befolyása ellen hat szervezet létrehozása mellett érvelt: véleménye szerint meg kell alapítani az Egyesült Latin-Amerikai Antiimperialista Frontot, az Egység és Szabadság Latin-Amerikai Hadseregét, az Egyesült Latin-Amerikai Központi Szakszervezeti Szervezetet, a Latin-Amerikai Fiatalok Egyesült Frontját, a Latin-Amerikai Hallgatói Szövetséget és a Latin-Amerikai Munkáspártot. Engels és Lenin alapján kijelentette, hogy el kell indítani a kontinens felszabadítását, melyhez támadó szellemben megívott felszabadító háborúra van szükség.¹³

A nemzetek felett álló mozgalom és ennek az egész földrészre vonatkozó forradalmi stratégiája voltak Guillén legtöbbet hangoztatott programpontjai. Szerinte ezek vezethetnek el egy latin-amerikai forradalmi hadsereg felállításához, mely egy kontinentális szintű főparancsnokság irányítása alatt harcolna. A latin-amerikai forradalmi stratégia legfőbb céljaként nem bizonyos területek meghódítását és

¹¹ Hodges i. m. 24.

¹² Lenin 1962

¹³ Guillén 1973, 230.

megtartását, hanem – Vietnám példája alapján – a népi támogatás megszerzését jelölte meg.¹⁴

Guillén a latin-amerikai országok reguláris hadseregeivel szembeni küzdelem kifárasztó jellegét hangsúlyozta; annak morálja megtöréséig akár városi, akár vidéki területeket is át kell engedni, de folyamatos támadásokkal kell gyötörni és pusztítani erőit. A kifárasztás domináns jellege mutatkozik abban is, hogy a győzelem legfőbb eszközeként nem a fegyvereket, hanem a morális, politikai és gazdasági fölény kialakítását és hosszú távú megtartását hangoztatta. A morális fölény, vagyis az erkölcsi szellem nagy hangsúlyt kap, ennek segítségével látta mozgósíthatónak a nagyvárosok lakóit.

A harcok helyszíne kapcsán kijelentette, hogy vidéken, a hegyvidékek területén is van lehetőség a forradalmi harc megindítására, de csak abban az esetben, ha a lakosság jelentős része a közelben él. Amennyiben ez a feltétel nem áll fent, akkor *„Napjainkban a forradalmi háború epicentrumainak a nagy városi zónáknak kell lenniük, ahol a nehézüzérség nem olyan hatékony a gerillák megsemmisítésben, mint a vidéken.”*¹⁵ A városi

harcokban szerzett tapasztalatai alapján hangsúlyozta, hogy az urbánus térben a reguláris katonaság tűzerőbeli fölénye a lakosság pusztítását is okozhatja, ez azonban a gerillák támogatottságát növelheti, ezért a hadseregek nem fogják majd bevetni nehézfegyvereiket.

Marx,¹⁶ Mao¹⁷ és Giap¹⁸ nézeteit követve Guillén is a háromfázisú felkelést hirdette: véleménye szerint a stratégiai patthelyzet fázisában már kellően erős gerillaegységek harcolhatnak a reguláris hadsereggel.

A *Stratégia és városi lakosság* címet viselő második részben Guillén a dél-amerikai társadalomföldrajzzal igazolta, hogy a kontinensen a gerillaharcokat a nagyvárosokban kell megindítani. A mű megszületésekor, a szubkontinens országainak lakói viszonylag csekély számú, hatalmas kiterjedésű ipari központokban éltek (ez a tény a mai napig igaz): szerzője szerint amennyiben a lakosság 70%-a városi népesség (Argentínában ez a szám akkor 72%, míg Uruguayban 84% volt), akkor itt kell létrehozni a forradalmi hadsereget, hiszen a tömegbázis, azaz a forradalmi potenciál itt található.¹⁹

Guillén hangsúlyozta, hogy a város és a vidék együttműködése elengedhetetlen a forradalmi harc során: a városokban meginduló harcot a vidéken élőknek – főleg élelemmel – támogatniuk kell, de a városi gerilláknak is támogatniuk kell a vidéki milíciák harcait. A két területen vívott harcok közül azonban a városi harcok a fontosabbak, hiszen a lakosság itt él, s nem a vidéken. Mao hasonlatát parafrázálva írta, hogy hasonlóan a vízben élő halhoz, a városi gerilláknak is mindig a harcukhoz kedvező urbánus közegben kell maradniuk.²⁰

A spanyol származású forradalmár javasolta a politikai harc fontos eszközének, a sztrájknak felhasználását a forradalmi harcban: hirdette, hogy a tiltakozó munkásság

14 Guillén i. m. 232.

15 Guillén i. m. 233.

16 Marx 1965, 448.; Forgács 2018, 44.

17 Mao 1953b, 251–259.; Forgács 2017/b, 201–202

18 Giap 1974, 114–115.; Forgács 2017/a, 75.

19 Guillén i. m. 238–239.

20 Guillén i. m. 241.

ellen felvonuló egyenruhásoktól kell megszerezni azok fegyvereit, melyeket a később kirobbanó harcok során tervezett felhasználni.²¹

Alapvető stratégiai elvként fogalmazta meg Guillén, hogy „*Élj külön és harcolj együtt, mert akkor el tudsz menekülni a rendőrség elől.*”²² A városi gerillákat kis létszámú,

5 fős csoportokba szervezetteren javasolta alkalmazni. A titkosság és a túlélés biztosítása miatt a csoportok tagjai külön kell, hogy éljenek, és csak a műveletek végrehajtásának idejére egyesüljenek. Úgy gondolta, hogy a lakosság támogatását élvező, főként éjjel aktív sok száz kis gerillacsoport ellen a rendőrség tehetetlenné válik, az elhúzó-dó küzdelem során morálisan megtörik, majd vereséget szenved. Kiemelten kezelte a gerillák mobilitását és tűzerejét. Felhívta a figyelmet arra, hogy csak a könnyű fegyvereket (gépkarabély, gránát, géppuska, páncélöklő) alkalmazó harcosok kellően mozgékonyak.²³

A harmadik rész címe: *Egy nagy csata vagy egy hosszú hadjárat?* Guillén kérdése mögött az elhúzó-dó háború problematikája húzódik meg: az alfejezetben a városi gerillák szempontjából kedvezőbb kimenetelű, időben elhúzó-dó harc mellett érvelt. Igazolásul az 1944-es varsói felkelés negatív, az 1917-es petrográdi és az 1936-os madridi események pozitív példáit hozta fel, és hangsúlyozta, hogy a kisebb, ismétlődő katonai akciók nemcsak az ellenséges csapatok felbomlását idézhetik elő, hanem a nép támogatását is megnyerik a gerillák számára.²⁴ A nagy kiterjedésű, nyílt városi harc (mint amilyet Varsóban vívtak) helyett a rajtaütések formájában zajló kisebb méretű katonai akciók Guillén szerint azt eredményezhetik, hogy az ellenség feladja a városokat, mely után viszont a forradalmi harcot a vidékre is ki lehet terjeszteni.

A vidéken zajló harccal létrejöhet az általa „alapvető szükségletnek” tartott munkás-paraszt szövetség, vagyis a forradalmi harc tömegbázisa tovább nő. A városban és vidéken élő nincstelenek egymást kölcsönösen támogathatják a küzdelemben: a parasztok végre földhöz juthatnak, és a vidéken vívott harcukkal segíthetik a munkások városi harcát.

A vidék és a város egysége Guillén szerint meghozza a győzelmet, a két területen vívott harc azonban egységes stratégiát, közös vezetést és azonos parancsnokot követel meg.²⁵

Az alfejezet következő pontja *A májusi diáklázadás* címet viseli, mely utalás az 1968-as májusi franciaországi eseményekre. Guillén elméletének egyik fontos eleme, hogy a forradalmi harc meghatározó rétegeként tekintett az egyetemistákra. Az egyetemi diákság, mint vezető réteg megjelenése annak köszönhető, hogy a latin-amerikai forradalmárok mindegyike értelmiségi háttérrel, egyetemi pályafutással rendelkezett.²⁶ Úgy vélte, hogy kora forradalmi élcsapatának a fiatal hallgatókból kell állnia, akiknek kapcsolatba kell lépniük az elnyomott rétegekkel. Véleménye szerint az erőszak útján végbemenő társadalmi forradalom során a felkelők eltávolítják

21 Guillén i. m. 240.

22 Guillén i. m. 240.

23 Guillén i. m. 241.

24 Guillén i. m. 241–242.

25 Guillén i. m. 244.

26 Laqueur 2009, 328–329.

majd a régi uralkodó osztályokat, új termelési és jogrend születik, és a nép vezetésével új kormány alakul.²⁷ Guillén számára a forradalmi diákság forradalmi fellépésének példája az 1968-as franciaországi diáklázadás volt: szerinte a nyugati országokban itt alakult ki a legmélyebb válság, s a diákok 10 nap alatt többet tettek de Gaulle rendszere ellen, mint az ottani politikai pártok 10 év alatt.

Guillén úgy gondolta, hogy a diákságban – már csak a létszámuk miatt is – hatalmas politikai erő, döntő forradalmi tényező rejlik. A franciaországi példa követésére buzdított: Latin-Amerikában is az egyetemi hallgatóknak kell a forradalmi harc élére állni, együtt küzdve a munkásokkal, parasztokkal és más elnyomottakkal, akiknek vezetését néhány száz, kipróbált és harcedzett, a forradalmi hadviselésben jártas forradalmárra bízta volna.²⁸ A spanyol származású forradalmár szerint a nagyvárosok elégedetlen tömegei főleg a külvárosokban élnek, ezért a legfőbb mozgósítást itt kell végezni.²⁹ A franciaországi városi sztrájkmozgalomban a szocialista forradalom új modelljét látta, mert az képes volt megbénítani a polgári államot és mobilizálni a társadalom jelentős részét.³⁰

A harcok sikeréhez elengedhetetlen a városi terep ismerete, de annak birtoklása továbbra is csak másodlagos, mert Guillén a tömegeket tartotta a sikeres harc legfontosabb tényezőjének. A városi gerillák eljárásait az articsóka metaforájával írta le: ennek az ehető virágbimbójú növénynek a „szívéhez” (ehető részéhez) ugyanis csak lépésről lépésre, a külső levelek eltávolításával lehet eljutni – azaz a városi gerillának is részenként kell megsemmisíteni az ellenfeleket, ezt tartotta a legbiztonságosabb és a legokosabb követendő stratégiának számukra.³¹ Ebben az alfejezetben is megismételte, hogy a harcokat a városokból ki kell terjeszteni a vidékre, ahol a csak egy zónában harcoló helyi és a több zónában is bevethető, állandó kerületi milíciák, valamint a felszabadított népesség vívja közös harcát.

Az ötödik, *A városi gerilla politikája* címet viselő rész alapján kijelenthető, hogy Guillén a szakszervezeti keretek között zajló, valamint az elnyomott osztályok nevében való politizálással a sztrájkoknak a társadalmi forradalmat kiobbantó hatásában hitt. Az elnyomott három osztály (munkások, parasztok, középosztály) és a diákok egységéhez olyan felszabadító programot tartott szükségesnek, mely elnyeri a legszélesebb tömegek támogatását, akik segítségével elképzelhetetlen a győzelem. Így a forradalmi háború stratégiája lényegében politikai célokat tűz ki maga elé, hiszen a kezdeti egységes front nélkül a városi gerillák stratégiai vereséget szenvednek.³²

Guillén számot vetett az erőviszonyokkal is: számításai szerint, ha a lakosság 80%-a támogatja a gerillákat, akkor bár legyen az ellenség ezerszeres túlerőben, a felkelők akkor is győzhetnek. Az ellenség erőfölénye ellenére úgy gondolta, hogy amennyiben megvannak a forradalom előfeltételei, azaz az uralkodó osztály elvesztette tekintélyét és a többség a társadalom összérdekét képviseli, a létszámbeli

27 Guillén i. m. 245.

28 Guillén i. m. 248–249.

29 Guillén i. m. 249–250.

30 Guillén i. m. 251.

31 Guillén i. m. 250–251.

32 Guillén i. m. 252–253.

hátrány ellenére is elérhető a siker.³³ Ebben a részben a forradalmár tulajdonképpen tagadja Che Guevara „foco”-elméletét, és mindezt a kínai, az oroszországi és a spanyolországi tapasztalatokkal is igyekezett alátámasztani.³⁴

A hatodik, a braziliai gerillaharcok tapasztalatairól szóló részben a brazil városi gerillák és vezetőjük, Carlos Marighella tevékenységének bírálatát végezte el Guillén. A bírálatot egy Marxtól vett idézettel kezdte,³⁵ melyben a német filozófus kritikát fogalmazott meg a forradalmi voluntarizmussal és a történelmi türelmetlenséggel szemben.³⁶ A spanyol forradalmár – Clausewitz és Lenin nyomán – arra hívta fel a figyelmet, hogy a stratégia mindig a politika alárendeltségében áll, még akkor is, ha a forradalmi gerilla-hadviselésben e kettő szinte összekapcsolódik. Azzal, hogy Marighella és követői úgy gondolták, miszerint a városi harcok csupán felvezetik a döntőnek tartott vidéki harcokat, azaz az előbbi taktikai, míg az utóbbit stratégiai szintre helyezték, Guillén szerint teljesen összekeverték a két terület valós súlyát. Szerinte Che Guevara és Carlos Lamarca halála is azt támasztotta alá, hogy a lakosság támogatása nélkül a forradalmi harc eleve kudarcra van ítélve, márpedig a Latin-Amerikában a lakosság túlnyomó többségét a városokban találhatjuk.³⁷

A brazil harcokból 12 tanulságot³⁸ vont le Guillén:

1. fontos a kritikusság és az önkritika, vagyis ha nem tudjuk, hogy miért veszítettünk el egy ütközetet, nem nyerhetjük meg a döntő csatát sem;
2. a brazil forradalom eddig zsákutca volt;
3. a tömegek támogatása és az elnyomottak egysége szükséges a forradalmi út sikeréhez;
4. a forradalomnak nem volt igazi élcsapata, és nem támogatták tapasztalt forradalmárokat sem;
5. a forradalmi szervezetek sokszor egymás ellen harcoltak;
6. új társadalmi berendezkedés (szocializmus) szükséges, de ezt nem kell a harcok során hirdetni, inkább nemzeti ügynek kell titulálni a küzdelmet;
7. az improvizáció helyett új stratégiai irány, ennek megfelelő harceljárások és -formák szükségesek;
8. a tömegeket be kell vonni a harcba, így szerevezve meg azok támogatását;
9. fel kell ismerni, hogy Brazíliában a néppel szemben a diktatúra és az imperializmus áll, vagyis a valós ellentétet kell látni;
10. politikailag és katonailag tapasztalt káderekre van szükség;

33 Guillén i. m. 254.

34 Guillén i. m. 255.

35 „A »Kiáltvány« materialista szemlélete helyett az idealista szemléletet domborították ki [ti. a Kommunisták Szövetsége]. A valóságos viszonyok helyett az **akaratot** domborították ki mint fődolgot a forradalomban. Amíg mi azt mondjuk a munkásoknak: 15, 20, 50 évi polgárháborút kell végigharcolnotok, hogy önmagatokat az uralomra alkalmassá tegyék, ehelyett ezt mondják: **azonnal** uralomra kell jutnunk, vagy lefekhetünk aludni.” MEM 1962., 513. (eredeti kiemelés)

36 Guillén i. m. 256.

37 Guillén i. m. 257–258.

38 Guillén i. m. 258–261.

11. a nép nevelését szolgáló politikai tevékenység a fő érdek, de a szocialista propagandát nemzeti kontextusban kell folytatni;
12. „történelmi pillanatra” van szükség, vagy ilyet kell kialakítani.

A spanyol teoretikus úgy vélte, hogy ha ezeket figyelembe vették volna, akkor Marighella, Lamarca és társai életben maradtak volna.

A fejezet végén Guillén értékelte az uruguayi Tupamaros³⁹ tevékenységét: szerinte a szervezet hitelességét az adta, hogy a tupamarók elsőként harcoltak városokban, hatékony szervezetük és taktikájuk miatt képesek voltak kitartani a forradalmi háború első fázisában, és ezzel komoly zavarokat okoztak a rendőrség és a katonaság számára.

Tevékenysükről tíz pontba szedve vont mérleget,⁴⁰ melyek közül az első tanulság az, hogy nem szabad egy adott területhez (beleértve a házakat is) ragaszkodni, hanem mobilnak kell maradni a küzdelem során. Ehhez kapcsolódott a második észrevétele, miszerint a mobilitás biztonságot nyújt a gerilláknak. Harmadikként arra hívta fel a figyelmet Guillén, hogy hiba fenntartani egy komoly infrastruktúrájú hátszínországot, ugyanis az finansziális és logisztikai nehézségeket okoz, ezzel együtt negyedik tanulságként elismerte, hogy bizonyos logisztikai hálózat szükséges a harchoz. Az ötödik pontban a teoretikus a hősök, mártírok és a bosszúállás szerepéről értekezve arra mutatott rá, hogy a győzelemhez az emberek érdekeivel, érzéseivel és akaratával összhangban kell cselekedni. Szerinte a Tupamaros mozgalom népi börtönei (mint a túszejtés eszközei) több kárt okoztak, mint hasznót, ugyanis a szükségtelen erőszak miatt elveszhet e népi támogatás. A kijelölt parancsnokokról Guillén a hatodik pontban azt írta, hogy a mozgalom vezetőit a teljesítmény, a megbízhatóság, a harckészség, a kezdeményezőkészség, a politikai képzettség és a tetterekészség alapján kell kiválasztani, valamint rotálni kell őket a küzdelem során, nehogy kialakuljon körülöttük az általa nagyon károsnak tartott személyi kultusz. A forradalomról szóló hetedik pontban elítélte a focoizmust, azaz a szűk forradalmi elit által irányított mozgalmat: hangsúlyozta, hogy az emberek bevonása nélkül nem alakul ki a társadalmi forradalom, és a gerillák elszigetelődnek. A nyolcadik tanulsága a Tupamaros tevékenységének, hogy *„ha az alkalmazott taktika sikeres is, megfelelő stratégia és politikai nélkül a gerillák nem győzhetnek”*.⁴¹ Az uruguayi gerillák emberrablásai ugyanis nem hozták meg a várt eredményeket, sőt a népesség jelentős része el is ítélte az indokolatlan erőszakot. A kilencedik pontban a tupamarók ellenpéldájaként mutatta be Guillén a szintén uruguayi OPR-33⁴² mozgalmat, mely képes volt politikai és fegyveres harcát a nép szolgálatába állítani. Utoljára a chilei MIR⁴³ és az argentin ERP⁴⁴ példáin keresztül a spanyol forradalmár felvázolta az általa ideálisnak tartott forradalmi szervezetet: véleménye szerint e szervezetnek képesnek kell lennie megmutatni, hogy hozzáértőbb a hatalmon lévőknel, erről meg tudja győzni a

39 Movimiento de Liberación Nacional-Tupamaros; Tupamaros Nemzeti Felszabadítási Mozgalom

40 Guillén i. m. 264–277.

41 Guillén i. m. 270.

42 Organización Popular Revolucionaria 33 (Forradalmi Népi Szervezet 33)

43 Movimiento de Izquierda Revolucionaria (Baloldali Forradalmi Mozgalom)

44 Ejército Revolucionario del Pueblo; Népi Felszabadító Hadsereg

tömegeket, akinek meg kell mutatni, hogy a változások milyen lehetőségeket rejtnek számára. Azzal zárta az értékelést, hogy egy ideális szervezetnek a taktikát a Tupamaros-tól, a tömegek meggyőzését az OPR-33-tól, míg a politikát a MIR-től kell eltanulnia – ehhez ekkor szerinte legközelebb az ERP állt.

A városi gerilla stratégiája – kihívás a Pentagonnak

A Hodges által közölt második írás a *Kihívás a Pentagonnak* címet viseli. Ebben Guillén a Latin-Amerikát górcső alá vevő stratégiai elemzésében elsőként a forradalmi háború fogalmát rögzítette: véleménye szerint ez egy totális háború, az elnyomó helyi kormányzat vagy külső hatalom elleni politikai erőszak aktusa, amikor az emberek békés eszközökkel nem érik el céljaikat.⁴⁵ A kapitalista háborúkkal szemben ezt a háborút nemcsak fegyverekkel és nem területekért vívják, nincs döntő csatája, helyette az elhúzódó háború kifárasztása jellemzi. A spanyol forradalmár hangsúlyozta, hogy ebben a háborúban az emberek, a politikai és a morális tényezők döntőbbek a fegyvereknél.⁴⁶

Szerinte a forradalmi háború aszimmetrikus fegyveres küzdelem, melyben az egyik fél erőfölénye miatt a másik kénytelen területeket feladni, ez azonban – amint azt Mao, Giap, Fidel Castro, Algéria és Vietnam példáival bizonyította Guillén – a harcok elhúzódásához, valamint a gyengébb fél kitartó ellenállásához, gerillaháborújához vezet.⁴⁷ Véleménye szerint kiterjedt a neokoloniális tér, a „szipoj”⁴⁸ hadsereg, a gerillák megjelenése és a potenciálisan támogató lakosság a forradalmi háború legfőbb jellemzői. Latin-Amerika több mint 21 millió km² kiterjedésű területére tekintve úgy vélte, hogy ez kiváló lehetőséget biztosít az elhúzódó háborúra: az aszimmetria miatt a gyengébb fél területeket tud feladni és a gerillataktika a hegyvidékeken, a folyók mentén, a kiterjedt erdőségekben, de főleg a nagyvárosokban is eredményes lehet.⁴⁹

Az elnyomó hadsereg legebevezetőbb pontjának azt tartotta, hogy politikai elköteleződése gyenge, és vele szemben egy széleskörű politikai stratégia mentén szervezett gerillahadsereg sikeresen harcolhat.⁵⁰ Ezt bizonyította Fidel Castro és társainak kubai győzelme is, azaz a gerillák képesek lehetnek kivívni a győzelmet egy latin-amerikai diktatúra ellen. Guillén is elismerte a gerillák – Mao által elsőként rögzített⁵¹ – evolúciójának lehetőségét, vagyis hogy a felkelők a népi támogatással felszabadító hadsereggé alakulhatnak át.⁵² Véleménye szerint a gerillák műveleteinek legfontosabb szerepe az, hogy megnyerjék a lakosság támogatását, támogatva a kirobant sztrájkokat, gyárfoglalásokat és más rendszerellenes megmozdulásokat.

45 Guillén i. m. 278–279.

46 Guillén i. m. 279.

47 Guillén i. m. 279–280.

48 Azaz a helyi népességből toborzott, de az elnyomó hatalmat szolgáló.

49 Guillén i. m. 281.

50 Guillén i. m. 282–283.

51 Mao 1953a, 428.; Mao 1953b, 322.

52 Guillén i. m. 283.

A hatalom által kevésbé ellenőrzött helyeken végrehajtott akciók jelentőségét illetően Guillén kiemelte, hogy az ezekben a régiókban végrehajtott emberrablások, az itt található elszigetelt vagy gyengén őrzött katonai őrhelyek megtámadása, az ott tárolt és az öröknél lévő fegyverek megszerzése, azaz megannyi sikeres akció komoly elismerést és támogatást eredményezhet a felkelőknek.⁵³

Az 1968-ban hozzávetőlegesen 260 millió latin-amerikai akkoriban 45%-a városokban élt. A spanyol forradalmár számára ez azt jelentette, hogy az itt élőknek stratégiai szövetségre kell lépniük a vidéken élő többséggel, azonban „a prérít felgyújtó szikrának”⁵⁴ az urbánus régiókból kell kipattannia, melyek lakói politikailag képzetebbek és radikálisabbak – a sikeres kontinentális forradalomhoz a vidék és a város kombinált harcát elengedhetetlennek, és megvalósíthatónak tartotta.

Guillén összefoglalásképpen rögzítette, hogy a szubkontinensen a harcokhoz adott a kiváló terep és a támogató népesség; a nép támogatásának megnyeréséhez a felkelést a vidéki és a városi célokat figyelembe véve kell kirobantani; helyes módszer a forradalmi helyzetet teremteni képes Che Guevara-féle „foco”, azonban a körülmények nem mindenhol támogatják azt.⁵⁵

Amint azt korábban rögzítettük, a Latin-Amerika felszabadítását célzó programjában a spanyol teoretikus – Marx nyomán – három fázisát különítette el a forradalmi háborúnak. Elgondolása alapján az elsőben a túlerőben lévő ellenséges hadsereggel szemben csupán néhány gerillacsoport veszi fel a harcot, akik igyekeznek kitérni az ellenség támadásai elől. A második fázisban a gerillák már képesek maguk mellé állítani a népesség jelentős részét, az így felszabadított területek bázisul szolgálnak számukra, melyeket a statikus harcokra kényszerített ellenséges erő már nem tud sikeresen támadni. Guillén szerint a harmadik fázisban már a gerillákból létrejött, az ellenségtől zsákmányolt fegyverekkel felszerelt felszabadító hadsereg veszi birtokba az ellenséges területeket, és a lakossággal együttműködve ellenállásra képtelenné teszi az ellenséget.⁵⁶ A felszabadító program alapjának a kontinentális egységet hirdette, melyben közös célokként fogalmazta meg a föderális alapon működő latin-amerikai köztársaságot, a nemzeti felszabadítást, a monopóliumok betiltását, a földbirtokok felszámolását és az elnyomott osztályok egységes fellépését.⁵⁷

Guillén hangsúlyozta, hogy a forradalmi harc megkezdése előtt gondos előkészületeket kell tenni: elemezni szükséges a gazdasági helyzetet, fel kell mérni a lehetséges támogatók körét, szervezni kell egy forradalmi élcsapatot, meg kell fogalmazni az osztályokat egyesíteni képes programot, valamint szükség van stratégiai és taktikai elképzelésekre is. Úgy gondolta, hogy a gazdasági válság és az elnyomó osztályok miatt akár maréknyi forradalmár is képes lehet a többség ellen cselekedni, azonban – Che Guevarával szemben – kiemelte, hogy ennek a forradalmi tűzfészeknek

53 Guillén i. m. 284.

54 Guillén i. m. 284.; a metafora első megjelenését lásd Clausewitz 2013, 524., majd átvételét Mao 1952, 219. és Che Guevara 2007, 28.

55 Guillén i. m. 286.

56 Uo.

57 Guillén i. m. 287–288.

nem szabad elszigetelődni a tömegektől.⁵⁸ A forradalmi stratégia eszköztára Guillénél igen széles: a városi és vidéki gerillaharcok mellett ezek közé sorolta a tömegmegmozdulásokat, sztrájkokat, tüntetéseket, zendüléseket, gyárfoglalásokat, valamint az oktatási intézmények elfoglalását is. A forradalmi háború totális volta miatt a kisebbség által elindított harcnak mozgósítania kell mindenkit és annak során minden – katonai és nem katonai⁵⁹ – eszköz felhasználása megengedett.⁶⁰ A mozgósított tömegek élére álló gerillák (akármilyen csekély számúak is legyenek) győzelme szerint lehetséges, amennyiben azok az elnyomott többség érdekei szerint, valamint optimális politikai feltételek között harcászati sikereket elérve cselekszenek.⁶¹

Guillén a szubkontinentst piacnak és nyersanyagforrásnak tekintő Amerikai Egyesült Államokat nevezte meg a latin-amerikai népek legfőbb ellenségének, ezért annak befektetéseit és területeit jelölte meg a gerillák célpontjaiként.⁶² Emellett azt is hangsúlyozta, hogy az általa ideálisnak tekintett szocializmus elérését önerőből, azaz a Szovjetunió bevonása nélkül kell elérni, ugyanis e másik szuperhatalom befolyását is ugyanolyan károsnak tartotta, mint az amerikaiakét.⁶³ Hangoztatta, hogy egy átfogó forradalmi stratégia szerint megvívott forradalmi háborúban „... az ember az aktív alkotórész, a technika a passzív; a kettő közül az emberi tényező a döntő és a forradalmi értékek hordozója”.⁶⁴

Összefoglalás

A vidéken vívott irreguláris küzdelmek Kuba kivételével kudarcot vallottak a 20. század második felének Latin-Amerikájában. Ezek a kudarcok, különösen a Che Guevara halálával végződő bolíviai küzdelmek inspirálták a szubkontinensen a városi gerillák harcait, akik küzdelmeinek elméleti összegzését elsőként Abraham Guillén végezte el.

A spanyol származású teoretikus kiemelte, hogy az eredményes harc kizárólag Latin-Amerika területének egészen, annak főleg milliós lélekszámú nagyvárosaiban, egységes stratégia, országok feletti szervezetek és vezetés alatt bontakozhat csak ki. Úgy gondolta, hogy a városi hadszíntér kedvező feltételeket biztosít az irreguláris fél számára, ugyanis a harcok szempontjából döntő fontosságú lakossági támogatás a sajátos társadalom-földrajzi jellemzők miatt csak itt szerezhető meg, de a vidéki harcok jelentőségét sem tagadta. A tér, erő, idő vonatkozásában Guillén a metropoliszokban a titkosan szerveződő, kis létszámú egységekkel vívott, alapvetően kifárasztó jellegű és időben elhúzódó harcokat hirdette, melyek mellett az elnyomottak politikai és nem katonai eszközökkel vívott (tüntetések, sztrájkok) harcainak is szerepet szánt.

58 Guillén i. m. 289.

59 Így például a hegyvidéki gerillaharcok, a kisvárosi és nagyvárosi gerillaharcok, a felszabadító hadsereg, regionális egységek és helyi gerillák kombinált műveletei, a szabotázsakciók, az emberrablások, a terrorizmus, a fegyveres propaganda, a sztrájkok, a tüntetések, a lakosság mozgósítása.

60 Guillén i. m. 290.

61 Guillén i. m. 291.

62 Guillén i. m. 293–300.

63 Guillén i. m. 300–301.

64 Guillén i. m. 302.

Elmélete számos ponton követte elődeinek gondolatait, viszont elsőként gondolta úgy, hogy a forradalmi élcsapatnak – tapasztalt marxista forradalmárok irányításával – az egyetemi diákságból kell létrejönnie.

Ellentmondások is megfigyelhetők nézeteiben: Laqueur rámutatott, hogy a támogatás elérése és a titkos szervezet szinte egymást kizáró tényezői Guillén műveinek.⁶⁵ Véleményünk szerint a tanulmányban bemutatott szövegek inkább tekinthetők stratégiai szintű politikai/katonai programnak, mint a harc megvívásának minden részletére kitérő harcászati útmutatónak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [Marx, Karl:] A forradalmi Spanyolország. In: Marx – Engels Művei (MEM). 10. kötet. Bp., Kossuth Könyvkiadó, 1965., pp. 421–469. (Marx 1965)
- Clausewitz, Carl von: A háborúról. Bp., Zrínyi Kiadó, 2013. (Clausewitz 2013)
- Forgács Balázs: A néppel a népért – korai baloldali partizánelméletek. (Marx, Engels és Lenin a forradalmi háborúról). *Hadtudomány*, 2018/2. szám, pp. 41–55. (Forgács 2018)
- Forgács Balázs: Auguste Blanqui és a városi felkelések. *Hadtudományi Szemle*, 2019/Különszám, pp. 87–97. (Forgács 2019)
- Forgács Balázs: Gerillák a városokban – Carlos Marighella és „A városi gerilla kis kézikönyve”. *Seregszemle*, 2012/4. szám, pp. 99–110. (Forgács 2012)
- Forgács Balázs: Hadelmélet: A magyar katonai gondolkodás története és a hadikultúrák. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. (Forgács 2017/a)
- Forgács Balázs: Mao Ce-tung. In: Göcze, István (szerk.): Állam és katona. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017., pp. 195–207. (Forgács 2017/b)
- Guillén, Abraham: What Can Be Done? (Strategy of the Urban Guerrilla) In: Hodges, Douglas C. (szerk. és az előszót írta): *Philosophy of the Urban Guerrilla. The Revolutionary Writings of Abraham Guillén*. New York (NY), William Morrow and Company, Inc., 1973., pp. 227–302. (Guillén 1973)
- Hodges, Douglas C.: The Social and Political Philosophy of Abraham Guillén. In: Hodges, Douglas C. (szerk. és az előszót írta): *Philosophy of the Urban Guerrilla. The Revolutionary Writings of Abraham Guillén*. New York (NY), William Morrow and Company, Inc., 1973., pp. 1–55. (Hodges 1973)
- Laqueur, Walter: *Guerrilla Warfare: a Historical and Critical Study*. Piscataway (NJ), Transaction Publishers, 2009. (Laqueur 2009)
- Lenin, V. I.: Mi a teendő? In: Lenin Összes Művei. 6. kötet. Bp., Kossuth Könyvkiadó, 1964., pp. 1–176. (Lenin 1964)
- Mao Ce-tung: A háború és a stratégia kérdései. In: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 2. kötet. Szikra, Bp., 1953., pp. 403–433. (Mao 1953a)
- Mao Ce-tung: A szikrából tűz gerjedhet. In: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 1. kötet. Szikra, Bp., 1952., pp. 209–231. (Mao 1952)
- Mao Ce-tung: Az elhúzódo háborúról. In: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 2. kötet. Szikra, Bp., 1953., pp. 205–360. (Mao 1953b)
- Sz. n.: A Központi Vezetőség 1850. szeptember 15-i ülése. In: MEM. 7. kötet. Bp., Kossuth Könyvkiadó, 1962., 513–516. (MEM 1962)
- Townshend, Charles: Gerillaháborúk. In: Holmes, Richard (szerk.): *A háborúk világtörténete. Katonai újítások, amelyek megváltoztatták a történelem menetét*. Corvina, Budapest, 1992., pp. 250–265. (Townshend 1992)

65 Laqueur 2009, 345.